

# ԵԿԵՂ ԵՅԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊՍ. ԶԱԲԱՐԵԱՆ

## ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ԱՆՆՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ՆԵՐԿԱՅ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ԵՒ ԱՆՈՐ ԻՐԱՎԱՍՈՒԹԵԱՆ ՍԱՏԱՄԱՆՆԵՐԸ

Ի՛նչ է հիմքը Եկեղեցւոյ առաքելութեան\*

Ներկայ իրականության մէջ Եպիսկոպոսաց Ժողովի անհրաժեշտութիւնը պայմանաւորուած է Եկեղեցւոյ առաքելութեամբ: Եւ ահա այդ պայմանաւորումներինը զիս կը մղէ քննելու Եպիսկոպոսաց Ժողովի հետք գուգահեռ, Եկեղեցւոյ առաքելութիւնը:

Վարդապետական սկզբունքէ դիտուած, Եկեղեցւոյ առաքելութեան հիմքը կը կազմէ Աստուծոյ փրկչական ծրագիրը, որ կը բխի Հայր Աստուծոյ սիրոյ աղբիւրէն: Իսկ այդ ծրագիրը պատմականօրէն իրագործուած է Աստուծոյ Միածին Որդիով՝ Յիսուս Քրիստոսով: Քրիստոսով իրագործուած աստուածային ծրագիրը կը շարունակուի Եկեղեցիով: Եկեղեցին կ'ապրի ժամանակին մէջ եւ իր բնութեամբ կոչուած է շարունակելու փրկչական առաքելութիւնը: Աշխարհին կը ներկայանայ իբրեւ ասոր երկարաձգումը, եւ որու համար ալ ըստուած է, թէ Եկեղեցին խորհուրդն է ընդհանրական փրկութեան:

Առաքելութիւնը մեծ նշանակութիւն ունի, ո՛չ այնքան անոր համար, որ ինքը միջոցի դեր կը կատարէ աստուածային նպատակի, փրկչական ծրագրի իրագործման մէջ, այլ անոր համար առաւելաբար, որ միջոցէ անդին, ինք ընծայութիւն մըն է, սիրոյ փութութիւն մըն ալիքի փափաքէի ըսել. «Աստուած այնպէս սիրեց աշխարհը մինչև Իր Միածին Որդին տրուաւ... Վասնզի Աստուած Իր Որդին չորկեց աշխարհ, որպէսզի աշխարհը դարձէ, հասկա՝ որպէսզի աշխարհ անով փրկուի» (Յովհ. Գ. 16-17):

Այս փողերը կը տարազեն Հայր Աստուծոյ առաքելութիւնը, որու Առաջին առաքելալը, եթէ կարելի է այսպէս որակել, կը հանդիսանայ Աստուծոյ Միածին Որդին Յիսուս Քրիստոսը:

Ամբողջ երկրի տարածքին աւելելու համար Հայր Աստուծոյ եւ Որդի Աստուծոյ ճշմարտութիւնը, Եկեղեցին իր լոյսն ու ոյժը կը ստանայ նոյնինքն Աստուծոյ Հոգիէն, Սուրբ Հոգիէն, որով ի յայտ կու գայ իր առաքելութեան էապէս երրորդութեանական նկարագիրը: Երբեակ միութիւնը իր ինքնութիւնն է եւ համոզումը իր առաքելութեան: Եւ այս ինքնութեան փորձառութիւնը կ'ապրի ան շնորհիւ իր հաւատարմեայ զաւակներու յանձնառութեան: Դեռ կայ Յիսուսի պատուիրանը, զոր ան տրուաւ իր առաքելաւներուն, յարութիւն առնելէ ետք. - «Գնացէք այստեղեւրեւ, աշակերտեցէք զամենայն հեթանոսս, մկրտեցէք...» (Մարթ. ԻԸ. 19): Այս պատուիրանը կը հնչէ դեռ այսօր իր ամբողջ արժէքով եւ այժմէականութեամբ,

\* Կարդացված Ս. Էջմիածնում գումարված Եպիսկոպոսական Ժողովի ընթացքում (Տպագրվում է կրճատումներով):

որովհետև աշխարհի վրայ ամեն ժամ ծնունդ կ'առնեն մարդկային էակներ, որոնք նույնքան իրաւունք ունին ճանչնալու Յիսուս Քրիստոսը, հանդիպելու անոր եւ արժանի դառնալու փրկութեան: Այնքան արեւն, որ եկուորներ պիտի ըլլան աշխարհի վրայ, այնքան ժամանակ այժմեական պիտի մնայ առաքելութիւնը: Իսկ Եկեղեցին չի կրնար եւ ո՛չ ալ անշուշտ կը կամենայ խուսափիլ այդ պատասխանատւութենէն:

Վարդապետական սկզբունքէ մեկնած Եկեղեցւոյ առաքելութեան հիմքն ու այժմեականութիւնը ընդգծեցի, ցոյց տալու համար նոյն արեւն, թէ ժողով հասկացութիւնը էական բաղադրիչ մըն է քրիստոնէական հաւարքի դաւանութեան մէջ:

Հայր, Արդի եւ Ս. Հոգի անբաժանելի Երրորդութիւնը, որու վրայ հիմնուած, խարսխուած է մեր քրիստոնէական հաւարքը, չի՞ յուշեր միթէ մեզի, թէ Աստուծոյ երեք անձերը իրարու հետ ժողովի մէջ են մշտապէս: Ժողով՝ որ էապէս կը նշանակէ միութիւն: Հայրը կը ծրագրէ, Արդին կ'իրագործէ, Սուրբ Հոգին կը շարունակէ:

Թերեւս ըլլան առարկողներ, թէ ժողով հասկացութեան վարդապետական եզրը, քրիստոնէութեան մէջ ընդհանրական նկարագիր ունի, «Եկեղեցի» բառն իսկ ժողովում, ժողով կը նշանակէ, եւ չի կրնար եպիսկոպոսական դասու մասնաւոր սեփականութիւնը համարուիլ: Ուստի ի՞նչ կարիք կայ պնդելու Եպիսկոպոսաց Ժողովի անհրաժեշտութեան վրայ:

Ես այս առարկութեան պիտի պատասխանեմ պարզապէս վերի օրինակով: Հայր, Արդի եւ Ս. Հոգի կը գործեն փարբեր պաշտօններով, մէկ եւ նոյն նպատակին համար, մէկ եւ նոյն առաքելութեան համար:

Եկեղեցւոյ կեանքէն ներս ալ այսպէս է: Հովուապետն սկսեալ մինչեւ ամենախոնարհ քրիստոնեան, պարտականութիւնն ունին փարածելու Տիրոջ պարզամը աշխարհի չորս ծագերուն, ծառայելու մէկ եւ նոյն նպատակին, բայց նուիրապետական կարգով, իւրաքանչիւրը իր իրաւասութեան սահմաններուն մէջ, իրեն վստահուած պատասխանատւութեամբ:

Մեր Եկեղեցւոյ նուիրապետական կարգէն ներս, առաքելական աւանդութեամբ եւ եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան կարգով, Եպիսկոպոսաց Ժողովին յանձնուած է Եկեղեցւոյ առաքելութեան համակարգումի պատասխանատւութիւնը: Եթէ եպիսկոպոսը իր ձեռնադրութեան խորհուրդով հսկիչ է, տեսուչ, ապա Եպիսկոպոսական Ժողովը հսկիչ մարմինն է, այլ կերպ ըսած տեսչարանը Եկեղեցւոյ առաքելութեան: Այս մարմինն է, որ կը հսկէ ընդհանուր առաքելութեան: Մէկ է եկեղեցւոյ առաքելութիւնը, բայց բազմաթիւ են ձեւերը, փարբեր են միջավայրերը եւ մակարդակները՝ այլազան: Եկեղեցւոյ առաքելութիւնը ըլլալով աստուածային եւ բացարձակ, փոփոխուող ժամանակի մէջ եւ մարդկային յարաբերական կեանքի ընթացքին կը հանդիպի նոր երևոյթներու, դէմ յանդիման կը գրնուի նոր հարցերու առջեւ, ըլլան անոնք կրօնական, հոգեւորական, ընկերաբանական, տնտեսական, գիտական եւ այլ. որոնք կը պահանջեն անթերի, յարմար պատասխաններ: Այդ պատասխանները, որպէսզի ըլլան յարմար եւ որոշ չափով ալ անթերի, կը կարօտին լուրջ ուսումնասիրութեան եւ խնամուած հիմնագրումի: Վերջապէս ո՞վ պիտի կարգաւորէ այսպիսի խրթին հարցերու լուծումը, որոնք կը պահանջեն խորհրդակցութիւններ եւ հաւաքական աշխատանք, եթէ ոչ՝ Եպիսկոպոսաց Ժողովը:

Այս մարմինն է, որ պիտի հաւաքէ հարցերը, որոնք կրնան գալ թեմերէ, կրօնական կամ աշխարհիկ համայնքներէ, եկեղեցականներէ, եւ այլն. եւ փնտռէ լուծումները այդ հարցերուն:

Եպիսկոպոսաց Ժողովը եթէ վերածուի անուանական ներկայութեան, այսինքն փեսակ մը ֆորումի, այն ալիքն այնքան խօսուած նիւթերը եզրակացութեան չեն յանգիր, անոնք կը մնան օդին մէջ: Զանի որ ֆորումը քեզ մըն է, ուր խօսուած նիւթերու մասին ո՛չ որոշում կ'առնուի եւ ո՛չ ալ գործադրութեան հարց կը ծագի, եւ ֆորումի մասնակիցներն ալ հազիւ սրահի դարպասէն դուրս ելած, կը մոռնան արդէն ամէն բան: Մինչդեռ Եպիսկոպոսաց Ժողովը երբ գործէ պապասխանաբարութեամբ եւ իր իրաւասութեան սահմաններով, այն ալիքն հարցերը կը դասատրուին խնամքով, յայտագրային կարգապահութեամբ, որոշումներ կ'առնուին եւ գործադրութեան կը դրուին: Հարցերը կը գտնեն իրենց լուծումները:

Եպիսկոպոսաց Ժողովը պարտի ունենալու իր մնայուն դիւանը: Դիւանի անդամները կ'ընտրուին Եպիսկոպոսաց Ժողովի կողմէ երկու կամ երեք տարուան համար: Այս դիւանը կը սրանձնէ նաեւ պապասխանաբարութիւնը առնուած որոշումներու գործադրութեան:

Եպիսկոպոսաց Ժողովը դառնալու է հեղինակութիւն, չնմ ըսեր իշխանութիւն, որովհետեւ Եպիսկոպոսաց Ժողովի իշխանութեան հոգեւոր ըմբռնումը շարունակաբար աղաւաղուի է մեր մշակութեան մէջ: Սա փաստը չէ՞ նաեւ այն միւս իրողութեան, որ Եկեղեցւոյ առաքելութեան Երկնային մակարդակը նուազ քան կը գրաւէ մեր հոգեբանութեան եւ գործունէութեան մէջ, քան թէ ազգային գաղափարախօսական մակարդակը: Շեշտը դրուած է առաւելաբար կրօնա-ազգային դիմագիծին վրայ, քան թէ հոգեւոր եւ հայկական ինքնութեան:

Ես պիտի ըսի ահա Եպիսկոպոսաց Ժողովի օրակարգի հարցերէն թերեւս առաջինը:

Վերադառնալով առաքելութեան այժմէականութեան, եթէ համոզուեցանք, թէ Եկեղեցւոյ առաքելութիւնը այժմէական է, այն ալիքն Եպիսկոպոսաց Ժողովը անհրաժեշտութիւն է: Առաքելութիւնը ո՛չ սահման ունի եւ ո՛չ ալ մասնատր ընկերա-մշակութային շրջապատ: Չնայած որ մեր Եկեղեցւոյ պարագային, անցյալին, առաքելութիւնը սահմանափակուեցաւ Հայոց աշխարհէն ներս եւ մնաց ինքնապաշտպանութեան դիրքերու վրայ: Բայց այս պարագան չի նսեմացներ երբեք Հայ Եկեղեցւոյ առաքելական գործունէութիւնը, որովհետեւ սահմանափակ կարծուած իր առաքելութիւնը եղաւ նոյնքան պարզաբար, որքան սահմաններ չհանգցող առաքելութիւնները բոլոր Եկեղեցիներու: Մեր պարագային ճակատագիրը մեզ պարտադրեց, որ մենք ինքնապաշտպանութեան դիրքերէն դուրս, ուրիշ դիրքերու վրայ չկարենանք առաքելութիւն կատարել, բայց օրինակելի եւ անմասն էր առաքելութեան հայկական փեսակը, որովհետեւ հաւաքի համար ան գնաց մինչեւ զանգուածային նահապարկութեան:

Նպատակս չէ այսքան մէկ Եկեղեցիէն միւսին առաքելութեան բաղդաւորականը կատարել եւ ո՛չ ալ գերաբնութեամբ ընել, միջանկեալ այս յիշեցումը անհրաժեշտ նկատեցի, որովհետեւ ատիկ քան 70 տարիներէ ի վեր Հայ Եկեղեցւոյ առաքելութեան դրութիւնը փոխուած է: Նոր դրութիւնը սահմաններ չունի եւ ո՛չ ալ ընկերա-մշակութային մասնատր շրջապատ: Երբորդ հազարամեակի մուտքին Հայ Եկեղեցին առաքելութիւն պիտի կատարէ երկրի տարածքի այն բոլոր անկիւններուն մէջ, ուր համայնքներ կազմուած են: Այդ համայնքները կը կրեն քրիստոնէական ազգերու մշակութային, հոգեւոր եւ ընկերային ազդեցութիւնները:

Հարցերը, որոնք յառաջ կու գան ցրուելալ Հայ հաւաքականութիւններու մէջ, խայտաբղէպ են: Եկեղեցւոյ առաքելութիւնը յաճախ այնպիսի բախումներ կ'ունենայ նոր երեսօթներու հետ, որոնք աննախընթաց են մինչ այդ իրեն ունեցած օրինաչափութիւններուն եւ փորձառութեան: Հարկաւ այդ հարցերէն անոնք, որոնք թեմական կալուածի կը պարկանին, թեմական օրէնքի փրամադրութիւններով իրենց լուծումները կը գտնեն, բայց հարցերը, որոնք դուրս են թեմական իրաւասութիւններէն, իրաւասու Մարմնի մը պէտք է բերուին լուծումներ փնտրելու համար:

Ներաբերական պիտի ըլլայ յիշել այսպիսի հարցերէն ոմանք: 1968-ին Նիւ Ըրքիի մէջ ծագեցաւ Եկեղեցւոյ պաշտօնէութեան հետ կապուած կարեւոր խնդիր մը: Կուսակցոն վարդապետ մը ցանկացաւ շարունակել իր եկեղեցական պաշտօնը որպէս ամուսնացեալ քահանայ: Խնդրոյ առարկայ վարդապետին հարցը լուծուեցաւ օրուան Վեհափառ Հայրապետին եւ թեմակալ առաջնորդին միջեւ, ի նպաստ վարդապետի ցանկութեան: Հետո ինձմէ ամէն մեղադրանք: Ո՛չ դէպքը բնադատուի միտք ունիմ, ո՛չ ալ անձ քարկոծելու: Մանաւանդ յեղափոխին նման դէպքեր կրկնուեցան: Կ'ուզեմ գիտնալ պարզապէս այս հանգրուանին, թէ մեր Եկեղեցին վերջնականապէս որդեգրե՞ց Անկլիքան Եկեղեցւոյ դրոշմը: Հարցը կրնա՞նք համարել, թէ իր լուծումը գտած է:

Ուրիշ հարց մը: Կարգ մը ամուսնացեալ քահանաներ կը խորհին, թէ թեմակալ առաջնորդաց ընտրութիւնը պէտք է նախկոպտներու մենաշնորհը ըլլայ: Անոնք փափաք կը յայտնեն, որ ամուսնացեալ քահանաներն ալ իրաւունք ունենան առաջնորդ ընտրուելու եւ ինչու չէ, նախկոպտ ձեռնադրուելու:

Անձնասպանութեան պարագայ: Ծանօթ է բոլորիս, թէ համաձայն մեր Եկեղեցւոյ կարգու կանոնին անձնասպան մէկը կը զրկուի յուղարկաւորութեան ծեսէն: Ներկայ ժամանակներուն մէջ Եկեղեցին աւելի հանդուրժող վերաբերմունք ցոյց պիտի տա՞նք անձնասպաններու հանդէպ:

Իսկ այժմէական հարցերու երկար ցանկ մը, ինչպէս՝ դիակիզումի, համասեռումի (քլոնաձ), վիժումի, կանխարգելութեան, սրբադատութեան, եւ այլն. միշտ Եպիսկոպոսաց Հաւաքներու օրակարգի նիւթ է փարիներէ ի վեր, բայց փակաւին ոչ մէկ նիւթ հանգամանաւոր կերպով չէ ներկայացուած, որպէսզի ապոնց շուրջ որոշումներ առնուին, եւ հռչակագիրով մը հրապարակուի առ ի գործադրութիւն:

Այս բոլորով հանդերձ կայ աւերարանումի ամբողջական ձեւի մը կազմակերպումը, որ պարտականութիւնն է Եպիսկոպոսաց Ժողովի:

Կը խորհիմ, թէ այսքան փաստեր բաւ են ապացուցելու համար, թէ որքան անհրաժեշտ է Եպիսկոպոսաց Ժողովը ներկայ իրականութեան մէջ: Հարցերը զիրար կը հրմշտկեն եւ կը կարօտին կարգաւորումի: Կը մաղթեմ, որ վայրկեան մը առաջ ճշդուի Եպիսկոպոսաց Ժողովի հանգամանքը, եւ ան լծուի անմիջապէս գործի յանուն մեր Եկեղեցւոյ առաքելութեան առաւել կենսունակութեան:

Եպիսկոպոսաց Ժողովի իրաւասութեան սահմանները ճշդելու գործը անհապի մը գործը չէ: Արիկա կը պահանջէ հաւաքական աշխատանք մասնագէտներու համագործակցութեամբ: Առաւելաբար Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Կանոնագրութեան խմբագրական կազմին գործն է ճշդել Եպիսկոպոսաց Ժողովի իրաւասութիւնները, եւ ոչ թէ ինձ նման սոսկա-

կան անհապի: Այսպեղ ես միայն իմ ըմբռնումներս կրնամ ըսել, որոնցմէ ոմանք կրնան ընդունելի ըլլալ եւ ոմանք անընդունելի:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իր Եպիսկոպոսական Ժողովին հետ կը կառավարէ Հայ Առաքելական Ս. Եկեղեցին:

Եպիսկոպոսական Ժողովին նախագահը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն է:

Հայ Եկեղեցոյ առաքելութեան կը հսկէ Եպիսկոպոսական Ժողովը:

Եպիսկոպոսական Ժողովը կը զբաղի՝ աւերարանչական, աստուածաբանական, վարդապետական, դաւանաբանական, ծիսական, եկեղեցագիտական, հովուական, կրօնաբարոյական, Եկեղեցոյ կարգապահական, կրօնադաստիարակչական հարցերով:

Եպիսկոպոսական Ժողովը կը գծէ Եկեղեցոյ արտաքին եւ ներքին կրօնական քաղաքականութիւնը:

Եպիսկոպոսական Ժողովը կը քննէ թեմերէն եկած ընկերային կամ այլ նոր խնդիրներ, որոնք կրնան յառաջ գալ ճարտարարութեայի գերզարգացման պատճառով:

Եպիսկոպոսաց Ժողովը իր ընտրեալ դիւանով պարտի ունենալ մնայուն նկարագիր, հերթական նիստերու կանոնաւոր յայտագրով:

Եպիսկոպոսաց Ժողովը կը գումարուի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հրաւերով:

Եպիսկոպոսաց Ժողովին անդամ կրնան ըլլալ Հայ Եկեղեցոյ բոլոր եպիսկոպոսները, շնորհիւ եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան խորհուրդին:

Եպիսկոպոսական Ժողովին որոշումները կը վաւերացնէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը:

Յիշեցնեմ, թէ Կանոնագրութիւն Հայ Եկեղեցոյ Փետրուար 26 1999-ի նախագիծը իր 6-րդ գլուխը, յօդուած 44-էն մինչեւ 53, յարկաւորեցաւ է Եպիսկոպոսաց Ժողովի իրաւասութեան սահմաններուն:

Եպիսկոպոսաց Ժողովի իրաւասութեան սահմաններուն մասին Հայ Եկեղեցոյ կանոնագէտներ, վստահ եմ, աւելի մանրամասն առաջարկներ ունենալու են ներկայացնելու, քան ինչ-որ համեստօրէն փորձեցի ներկայացնել վերը: